

Dissertatio juridica inauguralis de compensationibus

<https://hdl.handle.net/1874/345158>

DISSERTATIO JURIDICA
INAUGURALIS,
DE
COMPENSATIONIBUS.

29.
QUAM
FAVENTE DEO TER OPT. MAX.

Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

JACOBI VALLAN,

M. D. Praxeos & Institut. Medicinæ Professoris Ordinarii,

NEC NON

*Amplissimi Senatûs Academici consensu, Nobilissimæque
Facultatis JURIDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS.

Summisque in UTROQUE JURE Honoribus & Privilegiis
rite ac legitime consequendis,

Eruditorum examini subjicit

ADRIAAN VERBOOM, ROTEROD. BAT.

Ad diem 12. Septembris, horâ locoque solitis.

MOO TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officina FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, clō lōc xci.

*Nobilissimis, Doctissimis,
atque Consultissimis,*

D. D. Confiliariis & Ad-
fessoribus Cameræ Ra-
tionum Hollandiæ, at-
que West-Frisiæ, Pa-
tronis meis summopere
colendis.

Hanc Dissertationem Juridicam

D. D. D.

ADRIAAN VERBOOM,

AUCT. & RESP.

DISSERTATIO JURIDICA

INAUGURALIS

DE

COMPENSATIONIBUS.

THESIS I.

Aggressuri materiam de compensationibus, præambuli loco videbimus, cur introducta sit, & quâ ratione nitatur: Est autem materia compensationis potissimum inventa, ac admissa ad sopiendos litium circuitus, ne fiat per plura, quod potest fieri per pauciora.

Et quoniam æquissimum est, ut quis eo jure adversus alium utatur, quo alium erga se uti desiderat: Utque is, qui alium sibi solvere desiderat, eidem quo-

A 2

que

que satisfaciat : Idque si recuset facere, non videtur dolo carere. Nam dolo facit, qui id petit, quod postea redditurus est. *l. 173. §. ult. de R. J.* Huc pertinet compensationis æquitas, cujus meminit Alex. Imp. in *l. 5. §. 6. C. b. v.* & Pomponius in *l. 3. ff. eod.* quia interest potius non solvere, quàm solutum repetere, cùm fieri posset, ut per inopiam debitoris vel aliã de causã inanis fiat actio, atque ideò compensationem necessariò introductam dicit.

I I.

Quàmvis autem compensatio in jure nostro aliquando latissimè accipiat pro adæquatione cujusque rei : §. 2. *Inst. de societ.* ubi damnum & lucrum in societate compensari dicitur. Interdum latè pro adæquatione debiti cum aliò ; si creditor pro debito suo qualemcunque rem accipiat. *l. 6. C. de Rei Vind.* in hoc tamen titulo pro perpetuã retentione, quæ vim solutionis habet, accipitur, definiturque à Modestino in *l. 1. ff. de comp. Compensatio est debiti, & crediti inter se contributio.* Ita dicta, quod æs alienum cum eo quod utrimque debetur per imaginariam quasi solutionem pensitetur, & quo ad concurrentem quantitatem minuatur, *l. 4. C. de compens. l. 58. §. 3. in fin. ff. ad SC. Trebell.* eamque, ut ordine excutiamus, hæc sequentia notabimus. 1. *quibus detur*, 2. *in quibus causis*, 3. *quis sit effectus compensationis.*

III.

Datur itaque jus compensandi quibuscunque debitoribus, adversus quoscunque creditores à quibus debetur sibi, cujuscunque ætatis, aut conditionis sint, unde etiam pupillis objicitur *l. 11. C. h. t.* nec solum ex proprio, sed & ex alieno nomine compensatio fieri potest; Quo modo fidejussor, cum pro debitore principali solvit, compensare eam quantitatem potest, quæ vicissim à creditore debitori debetur, *l. 4. ff. h. t.* omnes enim exceptiones & defensiones, quæ reo competunt, siquidem in rem scriptæ nec merè personales sint, etiam fidejussori profunt, & objici possunt, *l. 7. l. 19. ff. de except.* qualis etiam est compensatio arg. *l. 1 ff. h. t.* quæ simulatque jam opposita est, ipso jure obligationem minuit, ac si ipse reus debiti partem intulisset. Procurator etiam in rem suam, verbi gratiâ, cui vendita, vel donata est actio, compensare potest, *l. 18. pr. ff. h. t.* etiam ante litem contestatam: quia & ante hanc debitum ipsius est, & utili id actione exigere potest *l. 55. ff. de proc. l. 6. § 7. C. de obl. & act.*

IV.

Objicitur autem non tantum privatis, sed etiam civitati, reipublicæ, aut fisco *l. ult. ff. de compens. l. 3. C. eod.* dummodo non compenset in causis exceptis, de quibus in *l. 1. § 3. C. h. t.* ubi enumerantur

6 DISSERTATIO JURIDICA

causæ septem, quibus adversus rempublicam compensatio cessat: (1) si quis sit debitor civitatis ex Calendario, id est, si mutuam pecuniam fœnori à civitate accepit (2) si ex vectigalibus (3) si ex pecunia frumenti, vel olei publicè empti *l. 46. §. 5. ff. de jure fisci.* (4) si debitor sit tributorum (5) ad alimenta publicè præstanda in Xenodochiis, aliisque locis, quibus infirmi, senes, pueri, puellæ, aliæque personæ miserabiles aluntur. (6) si debitor ejus pecuniæ, quæ certis sumptibus publicè faciendis deseruit (7) si debitor fideicommissi civitati relicti.

V.

Sequitur, ut dispiciamus, in quibus obtineat compensatio: & notandum, quod locum habeat in debitis, sive ex contractu oriantur, sive ex delicto *l. 39. ff. solut. matrim. §. l. 36. ff. de dolo malo*, ubi unus quid dolo malo fecit, itemque alter, & dicitur dolum cum dolo compensari. Quod tamen ita limitandum, si agatur pecuniariè ob dolum, aut culpam ad civile partium interesse, aut damni dati restitutionem *l. 10. §. 2. ff. b. t.* Secus, si debitorum pœna sit corporalis, aut capitalis, tunc enim compensatio non potest locum habere *l. 13. §. 5. ff. ad l. Julii. de adult.* neque interest, an contractus sit bonæ fidei, an stricti juris, quod effectum est Divi Marci Cæsaris rescripto *§. 30. Inst. de act.* cum antea in strictis juris judiciis non admittebatur compensatio, quod in illis stricta juris constituti ratio haberetur.

Id

Id quod postea confirmavit Imperator Alexander Severus in *l. 4. § 5. C. b. t.* & à Justiniano in *d. §. 30. § l. ult. C. b. t.* ampliatur. Porrò compensatio quæ obtinet in omnibus actionibus tam personalibus, quàm realibus *d. l. ult.* quia vocabulum debendi in materiâ compensationis non tantum pro eo, quod jure obligationis, sed etiam quod jure in re debetur, accipitur. Exceptâ tamen solâ actione depositi *§. 30. Inst. de act. & l. fin. C. b. t.* ne scilicet sub prætextu compensationis depositarum rerum quis exactione defraudetur, & ne contractus, qui ex bonâ fide oritur, ad perfidiam retrahatur *l. pen. C. depos.* præter hanc autem actionem depositi, & aliam excipit Imperator in *d. l. ult. C. b. t.* eam videlicet, quæ possessio rei alienæ vi occupata repetitur: quæ sanè species nullam aut retinendi, aut compensandi probabilem causam habet.

V I.

Cæterum, ut debitum possit compensari, requiritur (1.) ut sit verè debitum; Undè quæritur an debitum naturale tantum compensari possit? Quod affirmat Ulpianus in *l. 6. ff. b. t.* ubi inquit; *quod naturâ debetur, venit in compensationem.* Ut puta, debeo tibi centum ex mutuo, tu vel antea, vel postea nudo pacto ex aliâ causâ centum pollicitus es te daturum: quæ centum ita nudo pacto promissa civiliter sunt indebita, sed debita naturaliter, jure tecum pensabo, ut quod actione à te consequi non potui, id te agente per compensationem

nem teneam ab invito. Debitum autem merè civile compensari nequit, quia per exceptionem perimi potest *l. 14. ff. h. t.* unde si quis spe futuræ numerationis chirographo fateatur, se certam pecuniæ summam accepisse, hoc intra biennium compensari non potest: Eodem modo excluditur debitum vi, metu, aut errore promissum §. 1. *§ seqq. Inst. de except.* quoniam & illud exceptione perimitur.

V I I.

Secundò ita demùm debitum compensatur, si sit liquidum *l. ult. C. h. t.* nam liquidi cum illiquido nulla compensatio est. Liquidum autem hoc casu dicitur, quod pro certo & indubitata ejusdem utrimque qualitatis, atque æstimationis apparet, nec multis ambagibus innodatum, sed quod judici facilem præstat exitum *d. l. ult. §. 1.* veluti ex confessione adversarii, qua fatetur se tantundem debitori suo, eidemque creditori ex hac vel illâ causâ debere, aut cum non de facto, sed de jure inter debitorem, & creditorem disputatur, quod semper certum ac judici apertum esse intelligitur *tot. tit. Cod. ut, quæ desunt advocatis partium, judex suppleat.* Vel siquidem in facto versetur quod debitor compensandum opponit, sed tale sit, quod in continenti probari potest: Ut si jam statim ab initio litis, & in ipsâ quasi contestatione debitor paratam probationem offerat, quod etiam sibi ab actore vicissim aliquid debeatur *d. l. ult. §. 1. vers. hoc itaque judices C. h. t.* quanam autem sit celeris, & parata probatio, & intra quod tempus fieri de-

debeat, quoniam in jure expressum non est, idè arbitrio judicis relinquendum est.

V I I I.

Cùm itaque leges debitum liquidum exigant, hinc manifestum est, debitum purum non compensari cum eo quod debetur in diem, vel sub conditione *l. 7. ff. h. tit.* certi autem loci adjectio non impedit compensationem, habitâ tamen ratione ejus, quod interest destinato loco dari *l. 15. ff. eod.* non etiam debitum debet esse alternativum: ut si quis decem aut hominem debeat, non aliter compensatio hujus debiti admittitur, quàm si adversarius palam dixerit, utrum voluerit: nam cùm electio sit ejus, petere rem certam debet *l. 22. ff. eod.*

I X.

Tertiò requiritur, ut sit debitum earum rerum, quæ compensationem recipiunt, quales sunt res quæ in quantitate consistunt, id est, res quæ pondere, numero, vel mensurâ constant, quia hæ res mutuam functionem & permutationem recipiunt; speciei autem ad speciem, aut quantitatis ad speciem, vel speciei ad quantitatem nulla est compensatio, quia nulla utrimque adest paritas, quam compensatio, sicut & solutio, in rebus compensandis & solvendis requirit *l. 2. §. 1. ff. de reb. cred.* & quemadmodum aliud pro alio invito creditori solvi nequit *d. l. 2. §. 1.* ita quoque nec compensari; compensatio enim est ima-

ginaria solutio ; cùm ergò vicem solutionis obtineat & in speciebus seu corporibus variet æstimatio , cadatque in ea affectio , non potest creditori objici compensatio.

X.

Initium autem capit compensatio ex eo tempore , ex quo ab utrâque parte quid debetur *l. 4. C. b. tit.* eaque opponitur quâcunque litis parte , etiam post conclusionem in causâ , imò usque ad executionem sententiæ , contra debitorem latæ , ita ut non modò in ipso judicio contra debitorem accepto , sed in ipso momento quo petitur executio rei judicatæ , objici & implorari possit *l. 2. C. b. tit.* ex quo tamen non sequitur , quod compensatio impugnet sententiæ , quia ille qui compensat , videtur satisfacere sententiæ , cùm compensare , uti jam ante dictum , sit solvere.

X I.

Effectus compensationis est , quod obligationem ipso jure extinguat , & alter ab altero liberetur , perinde atque si alter alteri solvisset *l. 4. § l. 21. ff. b. t.* quod tamen intelligendum est usque ad concurrentem quantitatem , *l. 4. C. b. t.* Verb. Grat. Titius mihi centum debet ex causâ mutui : ego ex aliâ causâ debeo quinquaginta : compensatio fit ipso jure , & ego à Titio liberor , non à totâ summâ , quæ debetur , sed pro quantitate concurrenti. Dicitur autem ipso jure fieri compensatio , non , quasi non alleganda sit in
judi-

judicio, cùm aliàs de eà admittendâ pronuntiare nequeat iudex *l. ult. §. 1. C. b. t.* Sed quod opposita retrò vires suas exserat, à die scilicet quâ utrinque debitum cœpit, id est, sistat cursum usurarum, liberet fidejussores *l. 43. ff. de solut.* & pignora solvantur *l. 12. C. b. t.* & si ille, qui poterat compensare, per errorem quid solverit, condicere poterit, quasi indibito soluto *l. 10. §. 1. ff. b. t.*

XII.

Maximè autem controvertitur an, si quis juraverit, se debitum soluturum, salvâ jurisjurandi religione compensare valeat? Et verior est affirmantium sententia (1.) quia nihil interest, solverit aliquis, an compensaverit, & quia compensatio facit, ut debitum pro soluto habeatur *l. 4. C. b. t. junct. l. 4. ff. qui pot. in pign.* (2.) Quia solvisse non solum is dicitur qui revera solvit, sed omnis ille qui eâ obligatione liberatus est *l. 4. §. 7. ff. de re jud.* jam verò qui compensat, liberatur obligatione, per consequens qui juratum debitum compensat, illud solvisse censetur. (3.) Huc facit, quod dedisse intelligatur qui compensat, *l. 76. de V. S.* quodque judicati conventus compensare possit *l. 2. C. b. t.* res autem judicata & jusjurandum comparantur *l. 2. ff. de jurejur.* Sed his ita breviter libatis strictimque expositis, naviculâ in portum subductâ.

Anchora de prora jacitur, stat littore puppis.

A N N E X A.

I.

Aliud pro alio invito creditori solvi nequit.

II.

Transactio super re certâ & judicatâ facta, nullius est momenti.

III.

Fidejussor in majorem summam acceptus quam reus principalis debet, omninò non obligatur.

IV.

Jusjurandum judiciale potest retractari ob instrumenta noviter reperta.

F I N I S.